KOLAYLIK
(yüsr, tahfif)

Kolaylık, kolaylaştırma, hafifletme anlamlarındaki kelimeler, (yüsr, yüsrâ, yesîr; meysûr, tahfif) Kur'an'da (fiil ve isim olarak) 40 küsur yerde kullanılır. Bunların çoğunda, Allah'ın kolaylaştırıcı bir irade taşıdığı, insanlar için kolaylık ve hafiflik istediği anlatılmaktadır.

Kolaylığı ifade için en çok kullanılan iki kelime olan yüsr ve tahfifin her biri 10 küsur yerde geçer.

Ulûhiyetin en belirgin özelliği rahmet olduğundan (bk. burada, Rahmet mad.) en belirgin özelliklerinden birinin de kolaylaştırıcılık olması kaçınılmazdır. Kur'an, tanrılığın bu temel özelliğine, kozmik-evrensel bir ilke olarak dikkat çekerken şu ifadeleri kullanır:

"Allah size kolaylık ister; sizin için zorluk istemez." (Bakara, 185)

"Allah size hafiflik getirmek istiyor" (Nisa, 28)

Yaratıcı Kudret'in kendisinde bu özellikleri belirgin kılmasının, varlık ve oluşta da elbette ki bir yansıması olacaktır. Kur'an bu noktaya da değinir ve şu ilkeyi getirir:

"Zorluğun yanında bir kolaylık mutlaka var! Zorluğun yanında bir kolaylık muhakkak var!" (İnşirah, 5-6)

" Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır." (Talâk, 7)

Kolaylık ve kolaylaştırma ilkesinin vahiy-insan ilişkisine de uygulandığını görüyoruz. Kur'an, bizzat kendisinden söz ederken şu ifadeyi tam 4 kez kullanır:

"Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!" (54/17, 22, 32, 40)

Şu ifadeler de dikkat çekicidir:

"Biz, o Kur'an'ı; senin dilinle kolaylaştırdık ki, sakınanları onunla müjdeleyesin, inatçı bir kavmi de onunla uyarasın." (Meryem, 97)

"Biz, o Kur'an'ı senin dilinle/senin diline kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alabilsinler." (Dühan, 58)

Kolaylık, Kur'an'ın, kendi okunuşunda da uyulmasını istediği bir ilkedir. Müzzemmil 20. ayet, ibadet sırasında ilahî kelamdan kolay geleni okuma tavsiyesinde bulunur.

İnsan hayatında kolaylık; güzellik, bolluk, cömertlik, Allah'a saygı gibi değerlerle birlikte vücut bulmaktadır. Her şeyden önce takva, kolaylığı bir tanrısal bağış olarak getirir. (65/4) O halde, bir yandan Mâûn suresinin lanetlediği riyakâr namazlarla 'takva' aktörlüğü yapıp öte yandan dini şiddet, baskı, zorbalık, nefret ve aldatmanın aracı halinde kullananların takva ehli değil, melun birer şeytan uşağı olduklarını tespit ve tescil etmemiz gerekir.

Öte yandan, sahip olduklarından veren, takvaya sarılan, güzelliği benimseyen kişi ve toplumlar için hayat kolaylaştırılır; onların kolaylığa ulaşmaları rahatlıkla sağlanır. Kur'an burada 'kolaylığın kolaylaştırılması' deyimini kullanıyor ki, kolaylığı, kolaylıkla elde etmeyi sağlamak demektir. Kolayı sevip aramak yetmez, kolayı elde etme kolaylığını da yakalamak lazımdır. İşte, anılan yerde Kur'an bu sırra da dikkat çekiyor. (Leyi, 7; 87/8)

Cimrilik yolunu seçen, insanlarla hiçbir madde ve gönül alışverişinde bulunmayan, güzelliği yalanlayıp güzele sırt çeviren kişi ve toplumlar ise zora, zorluğa sürülür. Kur'an burada 'zorluğun kolaylaştırılması' deyimini kullanıyor ki, zorluğu kolay zannettirmek demek olur. İnsanoğlu; kuruntu, gaflet ve yanlış bilgilerin tutsağı haline gelince, zoru kolay sanabilir ve hiç farkında olmadan başına binlerce sıkıntı sarabilir.

Kolaylık ilkesinin din bünyesindeki temel görünümlerinden biri 'güç yetirilemeyecek şeyin teklif edilmemesi' (bk. burada, Teklif

mad), bir diğeri de, tanrısal buyrukların zora sürmek, ezmek yerine hayata ve insana yarar sağlamak üzere düzenlenmesidir. İslam bilginleri burada söz birliğiyle şu tespiti yaparlar: Dinin gelişi, ilahî emirlerin ve yasakların gönderiliş amaçları (makaasıd eş-şerîa) üçtür:

1. Bir yararın elde edilişi,

2. Bir zararın önlenmesi,

3. Bir zorluğun hafifletilmesi.

Kur'an, emir ve yasaklan koyan ayetlerde bu gerekçeleri bizzat kendisi gösterir. Buna fıkıh dilinde 'hükmün hikmeti veya maksadı' (hikmeti teşriiyye veya maksadu'ş-şer') denir. Mesela, namazı emreden ayet bunun hikmetini 'açık ve gizli kötülüklerden alıkonmak' (29/45), zekâtı emreden ayet bunun hikmetini temizlenip arınma, malı bereketlendirme (9/103), içki ve kumar yasağı getiren ayet bunun hikmetinin, şeytanın vücut vereceği pislik, öfke ve düşmanlıktan uzak kalmak (5/90-91) olduğunu bildiriyor. (Bu konuda bk. Hallâf; *Masaadıru't-Teşrî' el-İslamî,* 48-50)

Kolaylık ilkesinin, Hz. Peygamber tarafından hayata maledilişi başlıbaşına bir rahmet eseridir. "Allah, dini, kolaylık ve hoşgörü olarak gönderdi" buyuran odur. Ve o, biri zorluk, biri kolaylık arz eden alternatiflerin daima kolaylık arz edenini seçmeyi ilke edinmiştir. Ne yazık ki onun bu temel ilkesi, kendisinden bir süre sonra tersine çevrilerek din, zorluk üreten bir kuruma dönüştürüldü.

Bütün bunlar bizi şu noktaları tespite götürüyor:

İslam dininde insan ve hayatla çatışan hiçbir emir ve yasak yoktur:

Allah altından kalkamayacağı hiçbir yükü insanoğluna yüklememiştir. Kur'an bu noktada şu ilkeyi defalarca öne çıkarmaktadır:

"Allah, hiçbir benliğe, gücünün yeteceğinden daha azını yükleme dışında bir teklifte bulunmaz." (2/286; 6/152; 7/42)

Demek ki, Cenabı Hak, bırakın gücümüzü aşan tekliflerde bulun-

mayı, gücümüzün taşıyacağı tekliflerde bile bulunmaz; daha hafif yükümlülükler gönderir. Gerçek İslam, insanı yokuşa süren, zorlayan, hayatı işkenceye çeviren disiplinler içermez ve böyle disiplinleri kendi bünyesinin dışında sayar. Evlenmeme, yiyip içmeme, dünya nimetlerinden el çekme, gülüp eğlenmeme, çalışıp kazanmama vs. gibi insan yaratılışına ters düşen tutum ve tavırlar asla benimsenmemiştir. İbadetler, bir işkence, bir sıkıntı değil; bir iç ferahlığı ve Yaratıcı'yla huzur verici bir yakınlık olduğu sürece anlam taşırlar. Bu yüzden: "Dinde zorlama yoktur." (Bakara, 256)

Dinde zorlama yoktur ilkesinin de iki anlamı vardır. Din, zorlaştırıcı hiçbir hüküm içermez ve din adına zorluk çıkarma, baskı ve şiddete gitme tanrısal iradeye aykırıdır.

İki seçeneğin en kolay olanını tercih esastır:

Hz. Peygamber'in hoşgörü ve kolaylıkla gönderilmesinin ikinci anlamı, eşi Âişe'nin şu sözünde apaçık görülmektedir:

"Yüce Peygamber, biri daha kolay, biri daha zor iki seçenek karşısında kaldığı her zamanda, mutlaka kolay olanı seçmiştir." (İbn Sa'd, *Tabakaat,* 1/369)

Allah'ın koyduğu ölçülere dokunulamaz. Onların zedelenmesi insanı İslam'ın dışına çıkarır. Fakat bir meselede Allah'ın koyduğu kesin bir ölçü yoksa başka bir deyimle, mesele mubahlar alanına giriyorsa, o noktada en kolayı seçip zordan kaçınmak, İslam Peygamberi'nin şaşmaz tavrıdır. Nitekim o, "Müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmaym" buyurarak bu tavrını bir formül halinde ifadeye koymuştur.